

A medvebarlang üres

Két unokánk nem volt itt, amikor a nagyanyjuk meghalt. Ők Bolíviában laknak. Szomorúak voltak, de világuk kevésbé változott ettől a haláltól, és szomorúságuk inkább elvont szomorúság volt, mivel nem láthatták a síró embereket, sem a koporsót és a virágtengert. Nehezebb dolguk volt a gyászukkal, mert kevesebb lehetőségük volt arra, hogy valamiképpen kifejezzék. De mégiscsak okos formába öntötték: leírták, mit jelentett számukra a nagyanyjuk, mire emlékeznek különösen. A tizenkét éves azt írta: „Ha a Nagymamira gondolok, mindig mesék jutnak eszembe. A lépcsőn ülve mesélte őket, és közben mindig égett egy gyertya.” A kilencéves ezt írta: „Szépnek találtam, hogy reggelenként és esténként mindig a medvebarlangban feküdtünk. A medvebarlang a Nagymami ágya volt. Ott mesélt nekünk történeteket.” Az írás nem csupán azt jelenti, hogy leírunk valamit. Azt jelenti, hogy alakot adunk az életnek – a gyásznak, a boldogságnak, az ürességnek vagy az örömeinknek. A gyászt formába önteni azt jelenti, hogy megfosztjuk romboló határozatlanságától. A gyász nem lesz kisebb azáltal, hogy formába öntjük, de emberibbé válik, és kevésbé lesz képes arra, hogy felfalja a lelket.

A héteves unoka számára, aki itt él Németországban, a nagyszülői ház közelében, mást jelentett a halál. Gyászja mélyebb volt, mivel nagyanyja élénkebb valóság volt az életében: gyakran járt nála, sétálni ment vele, folyton hallotta a nagyanyai meséket és a bibliai történeteket. Nagyanyja hétköznapi valóság volt számára, a bolíviaiak viszont csak a szünidőkből találkoztak vele. A fájdalom nagyobb, amikor a halál a hétköznapiakat is megváltoztatja. A héteves átélte a gyász nyilvános alakját, ott volt az istentiszteleten és a temetésen is. Saját gyászrituáléja is volt: a temetésen kedvenc mackóját dobta a sírba; és megtanulta fejből azt a zsoltárt, amelyet nagyanyja a halála előtti estén imádkozott.

Ezek olyan dolgok, amelyekkel a gyerekek arcot adtak a gyásznak, gyászuk láthatóvá vált az általuk kitalált formákban – szövegek leírásában, a zsoltár megtanulásában és a kedvenc mackó odaadásában. S az utóbbi gyerek láthatóvá vált a többiek számára is, akik látták, hogyan válik meg a mackójától. Az ember azzá is válik, akinek mutatja magát. Az ember önmagának is arcot ad, ha mások előtt szomorúnak vagy boldognak mutatkozik. Az ember nem önmagába zárt és temetett individuum. Tanút kell keresnie mindenhez, ami fontos számára; tanút a boldogságához, például az esküvőjén, tanút a fájdalomhoz, ha halottja van. Ez az életbölcesség szinte teljesen kiveszett rendkívül erősen individualizálódott társadalmunkból, amelyben ez a jelszó: „Senkire sem tartozik, hogy mi zajlik bennem.”

A gyászt kifejezésre juttatni azt is jelenti, hogy a gyermekeket nem kíméljük meg a gyász fájdalmától. Emlékszem egy barátomra, akinek meghalt a felesége. Azt mondta: „A gyerekek ne szenvedjenek a gyásztól!” Ezért nem vitte magával őket a temetésre, és gyerekiünnepségeket szervezett számukra, miközben ő maga mély fájdalmat élt át. De tovább játszott a régi szép világot, mintha mi sem történt volna. Pedig történt valami: meghalt az anya, és s gyerekek számára is véget ért egy világ. Az ilyesmit nem lehet eltúkolni előlük. A lélek tudja. A bármilyen jó szándékból is betemetett gyász más formában visszatér, például félelmek vagy rémálmodok alakjában. Nem hessegethetjük el gyermekeink gyászát, de formába önthetjük. Csak azt lehet legyőzni, aminek alakot adunk. Van olyan kímélő pedagógia, amely nem tesz jót a gyerekeknek.

Saját sírunk közelében tanítjuk meg unokáinkat a mulandóságra. Ha nagyszülőkként betegesekké válunk, akkor a gyerekek megtanulják, hogy az élet véges. Látják, amint romlik a hallásunk és a látásunk, hogy ezt vagy azt már nem ehetjük, hogy feledékenyekké válunk..., és végül, hogy meghalunk. Milyen illuzórikus világ lenne az, amelyben unokáink csak a fiatalok, az erősek, a munkaképesek, az ügyesek és a szépek világát élnék meg! Milyen veszélyes erkölcsöt tanulnának meg unokáink, ha azt tapasztalnák, hogy csak az egészségnek és az életrealitásnak szabad látszania! Esendőségünk az utolsó tanítás, amelyet unokáinknak nyújtunk.

Visszaemlékszem anyósom halálára. Tudta, hogy meghal, és meg is akart halni. Egy nappal előtte nagy gesztussal búcsúzott el egyik unokájától, legkisebb lányunktól. „Szép, hogy eljöttél. Én most meg fogok halni”, mondta a gyerekeknek, majd hozzátette: „Jó életet kívánok neked.” Aztán amennyire még futotta erejéből, átkarolta a gyereket, és megcsókolta. Micsoda örökség egy ifjú ember számára! Micsoda örökség unokáink számára, ha áldással és méltósággal tudunk leköszönni!

Fulbert Steffensky

Forrás: Publik-Forum Extra, 2006/4